

СТАНОВЛЕННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ЛІНГВОРИТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

FORMATION OF HUMANISTIC VALUES OF THE FUTURE EDUCATOR IN PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS: LINGUISTIC ASPECT

Стаття присвячена проблемі становлення гуманістичних цінностей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі лінгвориторичної діяльності (LR-діяльність), стратегічною метою якої є безперервне та послідовне формування їх готовності до самопроєкції риторичного ідеалу сильної мовної особистості із системним мовленнєвим саморозвитком.

Продуктивне мовне існування особистості в соціумі передбачає успішне вирішення питання духовно-моральної «акультурації» мовного, мовленнєвого і комунікативного континууму особистості, включеної у різноманітну професійну діяльність щодо мовних операцій (сфера лінгвістики), текстових дій та комунікації (сфера риторики).

Актуальність обраної теми публікації визначається важливим завданням, що стоїть перед закладами вищої освіти, – дати установку майбутньому фахівцю на самореалізацію, самовдосконалення, досягнення вершин професіоналізму, тобто формувати акмеологічну спрямованість риторичної особистості. Фахівець нової формації повинен не тільки усвідомлювати значущість своєї професії; творчо мислити, бути здатним до генерації нових ідей; легко пристосовуватися до змін у суспільстві, а ще й відповідати вимогам професійної готовності до лінгвориторичної діяльності, як під час навчання в закладах вищої освіти, так і в подальшій професійній діяльності.

У зв'язку з цим, у статті розглядається сутність таких понять як гуманістичні цінності майбутнього вихователя закладів дошкільної освіти, професійна комунікація, індивідуальний стиль професійного мовлення, лінгвориторична діяльність, риторичний ідеал.

Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах процесу становлення гуманістичних цінностей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в межах мовленнєвотворчих курсів освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 Освіта / Педагогіка. Пропонується загальна характеристика системи гуманістичних педагогічних цінностей з урахуванням їх трикомпонентної структури (універсальні гуманістичні цінності: антропоцентризм, акмеологічна спрямованість, розвиток інтелекту, моральний вплив знання тощо; цінності педагогічного спілкування: емпатія, конгруентність, рефлексія, толерантність, активний підхід, доброзичливість, емоційна стабільність; цінності, що визначають педагогічну культуру: професійне захоплення, моральність, такт, відповідальність).

У контексті сучасних тенденцій лінгвориторичної освіти на матеріалі дисциплін гуманітарного циклу простежується гармонізація риторичного ідеалу майбутніх фахівців дошкільної освіти, формування у них

спрямованості на гуманістичні цінності професійного спілкування, цінності професійної та особистісної самореалізації.

Ключові слова: становлення гуманістичних цінностей, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти, лінгвориторична діяльність, індивідуальний стиль професійного мовлення, риторичний ідеал.

The article is dedicated to the problem of developing humanistic values in future educators of preschool education institutions through linguistic-rhetorical activity (LR-activity), whose strategic goal is the continuous and consistent formation of their readiness for self-projection of the rhetorical ideal of a strong linguistic personality with systematic speech self-development.

Productive linguistic existence in society requires the successful resolution of the issue of spiritual and moral «acculturation» of the linguistic, speech, and communicative continuum of an individual involved in various professional activities related to linguistic operations (the field of linguistics), textual actions, and communication (the field of rhetoric).

The relevance of the chosen topic for publication is determined by the important task facing higher education institutions: to guide the future specialist toward self-realization, self-improvement, and achieving the heights of professionalism, that is, to form the acmeological orientation of the rhetorical personality. A specialist of the new generation must not only understand the significance of their profession, think creatively, and be capable of generating new ideas; they must also easily adapt to societal changes and meet the requirements of professional readiness for linguistic-rhetorical activity, both during their studies at higher education institutions and in their future professional activities.

In this regard, the article examines the essence of such concepts as the humanistic values of future educators of preschool education institutions, professional communication, individual style of professional speech, linguistic-rhetorical activity, and rhetorical ideal.

The main focus is on the theoretical and methodological foundations of the process of developing humanistic values in future educators of preschool education institutions within the speech-creative courses of the educational-professional program «Preschool Education» at the first (bachelor's) level of higher education, specializing in 012 «Preschool Education» in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy. A general characterization of the system of humanistic pedagogical values is offered, taking into account their three-component structure (universal humanistic values: anthropocentrism, acmeological orientation, intellectual development, moral influence of knowledge, etc.; values of pedagogical communication: empathy, congruence, reflection, tolerance, active approach, goodwill, emotional stability; values that define pedagogical culture: professional enthusiasm, morality, tact, responsibility).

УДК 378.093.5.011.3-051:373.2]:[124.5:81]
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/74.29>

Курінна А.Ф.,
канд. пед. наук,
доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти
Запорізького національного
університету

In the context of modern trends in linguistic-rhetorical education based on the disciplines of the humanitarian cycle, the article traces the harmonization of the rhetorical ideal of future preschool education specialists and the formation of their orientation towards the humanistic values of pro-

fessional communication, values of professional and personal self-realization.

Key words: development of humanistic values, future educators of preschool education institutions, linguistic-rhetorical activity, individual style of professional speech, rhetorical ideal.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На межі епох, у кризові, переломні моменти історії людства, за умови корінних перетворень суспільства завжди зростає інтерес до ціннісних основ окремої особистості та суспільства загалом. Зміни, що відбулися і відбуваються останнім часом в Україні, вимагають не тільки переоцінки значущості багатьох фундаментальних цінностей, а і доводять очевидність затребуваності цінностей гуманістичних, які зміцнюють національну свідомість кожного громадянина, формують його державне мислення та моральність.

У цьому аспекті ціннісне самовизначення особистості майбутнього вихователя нової формації, усвідомлення сенсу, цілей та ресурсів власного життя забезпечує його залучення до освітнього процесу, мотивує до успішного навчання, сприяє інтересу освоєння інноваційних інструментів комунікації для того, щоб позиціонувати себе як риторичну особистість, активного агента медіапростору [6], особистість із акмеологічним світоглядом [2; 3; 11], яка продукує гуманістичні цінності вихователя-ритора в антропоцентричному контексті, коли починають реально втілюватися ідеї гуманізації освіти [1, с. 35], а мовна особистість освітянина як базова особистості риторичної набуває особливого значення [12; 14].

Сучасний аналіз сутності гуманізації освіти, засобів та способів цього процесу в педагогічній дійсності дозволяє сказати про те, що ідея гуманізації освіти знаходить відображення у двох напрямках: гуманізації змісту освіти та гуманізації педагогічної діяльності, яка завжди лежить у площині професійного спілкування й риторичної впливовості вихователя-майстра. Засобом поєднання цих напрямів є засвоєння гуманістичних цінностей майбутніми освітянами, їх розвиток як під час навчання в межах дисциплін комунікативного/риторичного спрямування, так і в процесі лінгвориторичної діяльності в закладах дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Залежно від того, як проблема гуманізації змісту освіти вписана в коло наукових інтересів дослідників лінгвориторичної діяльності, вибираються основні течії вивчення її сутності та змісту: у центрі уваги дослідників знаходяться аксіологічні складові готовності майбутнього освітянина до вирішення проблем гуманізації освіти (Л. Артемова [1]; Г. Беленька [2]; І. Бех [3]; І. Зязюн [8]); визначають коло лінгвориторичних проблем, пов'язаних з гуманітарними основами педагогічної

освіти (Н. Голуб [6; 7]; Л. Мацько, О. Мацько [16]; В. Ніщета [17]) та комунікативно-мовленнєвим супроводом професійної підготовки майбутніх фахівців із дошкільної освіти (А. Богуш [5; 9]; Ж. Горіна [9]). Предметом дослідження в науці стає риторичний (Г. Сагач [22]; Л. Ткаченко [23]), психолінгвістичний (Л. Калмикова; Г. Калмиков; І. Лапшина; Н. Харченко [21]) та лінгвокультурологічний (Г. Онуфрієнко [18]) аспекти загальнопедагогічної підготовки освітян, проблема формування ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти в контексті педагогічної риторики (Н. Голуб; О. Горошкіна; С. Караман; О. Кучерук [20]) та можливості гуманізації дидактичного процесу профільної лінгвориторичної освіти (Г. Григоренко [13]; А. Курінна [11; 12; 13; 25]; Н. Погрібняк [13]; М. Пентиліук [19]).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Концепція розвитку мовної особистості майбутнього освітянина сприяє введенню лінгвориторичної складової не тільки в систему дошкільної освіти, що передбачено відповідними законодавчими та нормативними документами та їх функціонуванням (Базовий компонент дошкільної освіти (Нова редакція); Концепція «Нова українська школа») [4; 10], а і в систему вищої школи (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка», спеціальність 012 «Дошкільна освіта») [23].

Поширення досвіду впровадження теоретико-методологічного інструментарію безперервної лінгвориторичної діяльності як складової сучасної лінгвориторичної освіти та пошук відповідних комунікативних стратегій і тактик етичної взаємодії під час спілкування як на рівні промовця, так і на рівні толерантного слухача обумовлює перебудову структури дисциплін комунікативного спрямування з урахуванням сучасних концепцій риторичної освіти.

У свою чергу, ідея гуманізації освіти, що набула широкого поширення у світовому співтоваристві, є не просто відображенням провідної тенденції світу, що змінюється, але й однією з внутрішніх передумов становлення нової школи, яка може реально розвиватися лише за умови виховання у суб'єктів освітньої діяльності гуманістичних цінностей та пошуку риторичного ідеалу.

Отже, **мета статті** – розглянути особливості становлення гуманістичних цінностей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі лінгвориторичної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сучасна наука накопичила значний обсяг знань у галузі теорії та практики мовлення, мовленнєвої діяльності, її фізіологічних і психологічних механізмів, внутрішньої мови, сприйняття мови, що слухають, читають.

У зв'язку з необхідністю вивчати процеси мовлення, вирішувати проблеми мовленнєвого впливу, виникають такі науки, як культура мови, психолінгвістика, соціопсихолінгвістика, прагматика, семіотика, соціолінгвістика. Останніми роками у зарубіжній лінгвістиці бурхливо розвиваються напрями, пов'язані з вивченням мовної поведінки людини за допомогою аналізу процесу реального мовленнєвого спілкування (лінгвоетологія, неолінгвістика) [25].

Необхідність звернення до аспектів мовної та мовленнєвої підготовки майбутніх вихователів, формування в них спрямованості на гуманістичні цінності педагогічного спілкування, цінності професійної та особистісної самореалізації, визначає важливість вивчення закономірностей їх розвитку в системі лінгвориторичної діяльності.

Актуальність запропонованої проблеми визначається наявністю протиріччя між повільною і не завжди успішною тенденцією становлення нової школи, між потребою сучасного суспільства у вихователі-гуманісті, що володіє розвинутою системою гуманістичних цінностей не тільки універсальних, базових, але і цінностей педагогічного спілкування й педагогічної культури, та відсутністю у студента-випускника вищої школи реального досвіду здійснення процесу гуманізації освіти. Сьогодні, коли освітня парадигма змінюється від традиційної до гуманістичної, коли починають реально втілюватися ідеї гуманізації освіти, особливого значення набуває мовна/мовленнєва особистість педагога-вихователя та її риторичний ідеал [1; 13; 25].

У цьому сенсі, задум, логіку та зміст концепції мовленнєвотворчих дисципліни («Риторика та публічні виступи», «Моделювання професійного спілкування сучасного педагога», «Актуальні аспекти лінгвометодики в сучасному просторі дошкільної освіти», «Психолінгвістика», «Бізнес-комунікація та корпоративна ідентичність сучасного педагога», «Дошкільна лінгводидактика», «Культура і техніка мовлення корекційного педагога», «Основи педагогічної майстерності» тощо) складають: можливості розвитку гуманітарної складової професійного навчання майбутніх вихователів, опис системи гуманістичних цінностей у сучасній освіті, визначення сутності мовної/мовленнєвої/риторичної особистості фахівця з дошкільної освіти як носія гуманістичного ідеалу його вихованців для забезпечення свого майбутнього в нових умовах ринку. Тільки людина самостійна, ініціативна, інтелектуально розвинена, яка

вміє будувати комунікативні зв'язки, бути терпимою до інших, здатна сприймати зміни, що відбуваються, і приймати відповідні рішення. Всі ці якості закладаються вже у дошкільному дитинстві та розвиваються протягом усього життя тільки з урахуванням розвитку відповідних гуманістичних цінностей.

Так, система гуманістичних цінностей у межах лінгвориторичної діяльності (LR-діяльність) на заняттях з дисциплін комунікативно-риторичного спрямування передбачає трикомпонентну структуру, що складається з: універсальних, базових гуманістичних педагогічних цінностей (антропоцентризм, самостійна і творча роль людини, самопізнання, розвиток інтелекту, моральний вплив знання, посилення розвитку здібностей, вільна поведінка особистості); цінностей педагогічного спілкування (емпатія, конгруентність, рефлексія, толерантність, активний підхід, доброзичливість, емоційна стабільність); цінностей, що визначають педагогічну культуру (професійне захоплення, моральність, такт, відповідальність) [12–14].

Цілеспрямований процес їх становлення передбачає формування і розвиток сильної мовної/мовленнєвої/риторичної особистості демократичного типу в системі дошкільної як під час навчання фахівців, так і в їх подальшій професійній діяльності та має дуальний характер: реалізує концепцію безперервної лінгвориторичної освіти як вихователів, так і вихованців одночасно. Уможливує продуктивність цього процесу Фестиваль ораторського мистецтва як результат лінгвориторичної та професійно-комунікативної діяльності всіх його учасників.

Міжрегіональний фестиваль ораторського мистецтва «Заговори, щоб я тебе побачив», який проводиться вже 16-ий рік поспіль у м. Запоріжжя, збирає кожного року близько чотирьох тисяч школярів та вихованців закладів дошкільної освіти з різних регіонів країни. Фестиваль відповідає запитам гуманізації та риторизації освіти і має за мету:

- виявлення талановитих і обдарованих дітей у публічному виступі;
- формування риторичної особистості, що має стабільний комунікативний потенціал;
- виховання загальнолюдських цінностей на рівні учасників освітнього процесу, а саме: діти – батьки – педагоги засобами мистецтва художнього слова;
- залучення фахівців до творчої співпраці з талановитими дітьми, надання їм професійної допомоги;
- популяризацію курсу риторики в системі дошкільної та шкільної освіти.

Так, номінація фестивалю «Мова – жива схованка людського духу» засвідчує важливість формування риторичної особистості вихованців закладу дошкільної й початкової освіти та

передбачає залучення їх до процесу публічного спілкування, регулярних виступів у мовленнєвих ситуаціях «артист – публіка», «диктор – телеглядачі», «оратор – аудиторія» тощо, накопичення позитивного емоційно-ціннісного досвіду успішного мовленнєвого вчинку – змістовного, морального, етичного, естетичного.

Орієнтовні теми виступів та підготовка до них за номінацією «Мова – жива схованка людського духу» продукують процес становлення гуманістичних цінностей вихователів/вихованців та батьківства: «Що для мене Україна»; «Мир – це благо основне»; «Як я наближаю перемогу»; «Моя маленька батьківщина»; «Пам'ятні місця мого міста(села)»; «Пропоную познайомитись»; «Хочеться» і «треба»; «Моє ім'я»; «Мої мрії»; «Я – маленький українець/українка»; «Людина починається з добра»; «Мій найкращий друг»; «Я ціную в людях...»; «Який слід має залишати людина на землі?»; «Що я люблю»; «Чого я не люблю»; «Що дарує мені радість»; «Що мене засмучує»; «Мої захоплення»; «Що означає любити батьків?»; «Мої славні предки»; «Моя родина – найкраща»; «Моя мама – чарівниця»; «Ввічливі слова творять чудеса»; «Слово – не горобець, вилетить – не впіймаєш» [15].

Міжрегіональний фестиваль ораторського мистецтва демонструє педагогічну технологію розвитку риторичної особистості, що орієнтована на вдосконалення мовної/мовленнєвої/риторичної підготовки студентів та сприяє розвитку здібностей і властивостей риторичної особистості майбутніх вихователів, унаслідок чого вони можуть здійснювати професійно лінгвориторичну діяльність, яка має гуманістичну спрямованість: сприяє емоційній підтримці вихованців, розвитку в них мотиваційно-ціннісних установок, організації та управлінню продуктивним спілкуванням [14; 15].

Розвиток професійної мовленнєвої особистості майбутнього фахівця дозволяє говорити про розбудову лінгвориторичного ідеалу (далі LR-ідеал). Оскільки до суттєвих ознак LR-ідеалу відносяться: історична і етносоціокультурна обумовленість та когнітивно-комунікативна природа; світоглядно-аксіологічний статус та інваріантно-варіативний принцип структурної організації; освітньо-виховна призначеність та особистісно-орієнтований потенціал, актуальність цієї категорії (особливо для педагогічного закладу освіти, що готує освітянина: вихователя, вчителя, управлінця, як менеджера освіти та, передусім, як професійну риторичну особистість) визначається підготовкою до лінгвориторичної діяльності здобувачів дошкільної освіти в його майбутній професії [12; 14, с. 5].

Розуміння сенсу професії «вихователь», її призначення – це не тільки процес індивідуального усвідомлення культури, історії, теорії та практичного застосування всієї співдружності наук, які

входять у аксіологічне трактування культури особистості, а це і початок її формування в дошкільному віці з урахуванням ціннісних категорій у мові, мовленні й комунікації із застосуванням засобів мови, що визначають індивідуальний стиль професійного мовлення вихователя-ритора. Якщо брати до уваги, що індивідуальний стиль промовця, незалежно від його профілізації, завжди корелює з мовленнєвим ідеалом (певним уявленням мовленнєвої особистості про те, чому вона повинна відповідати в суспільних оцінках і уявленнях), велике значення для процесу підготовки сучасного освітянина мають, на погляд Н. Голуб, античні риторичні традиції, давньоукраїнський ідеал мовленнєвої поведінки, кращі риторичні зразки публічних виступів педагогів, учених, духовенства, надбання сучасних риторичних шкіл тощо [7, с. 4].

Індивідуальний стиль професійного мовлення інноваційного вихователя, на нашу думку, виростає з інтеграції знань, досвіду та внутрішнього прагнення людини (вихователя – студента, вихователя – викладача, вихователя – науковця) осягнути зміст професії через слово, з постійної турботи про людяність у людині. В свою чергу, у кожної людини з професією «вихователь» свій особливий, неповторний життєвий шлях до покликання як способу розуміння істини, краси і добра.

Висновки. Сучасні тенденції лінгвориторичної освіти дозволяють говорити про лінгвориторичну парадигму як сукупність наукових уявлень, теоретичних установок, термінів, що породжуються міждисциплінарним компонентом на перетині лінгвістики та риторики. Формування ж LR-ідеалу майбутнього вихователя/вихованця закладу дошкільної освіти в системі гуманістичних цінностей завжди визначається мовленнєвотворчим осмисленням слова. Рівень підготовки риторичної особистості вихователя/вихованця, що здійснює універсальний ідеомовний цикл «від думки до слова», категоріально-понятійний апарат якого складають концепти класичної риторики та неориторики; нейро- та психолінгвістики, лінгвопрагматики, теорії комунікації, лінгвістики тексту, лінгводидактики, характеризується рівнем готовності сучасного фахівця-ритора до лінгвориторичної діяльності.

Лінгвориторична ж діяльність оперує, в свою чергу, власне лінгвориторичними термінами та твердженнями, зокрема: лінгвориторичний ідеал педагога та лінгвориторична освіта дітей дошкільного віку, яка визначається готовністю здобувачів дошкільної освіти до лінгвориторичного виховання, навчання та розвитку на засадах гуманістичних ідей в акмеологічній площині.

Таким чином, актуальність лінгвориторичної освіти в контексті професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти обумовлює подальше дослідження вихідних умов

гуманізації та гуманітаризації лінгвориторичної діяльності як провідної в системі вищої школи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Артемова Л. Педагогіка і методика вищої школи : навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. Київ : Кондор, 2008. 272 с.
2. Беленька Г.В. Реалізація принципу диференційованого навчання студентів як шлях формування їх професійної компетентності. Педагогічні видання. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2008. № 1. URL: <http://intellect-invest.org.ua/> (дата звернення: 20.08.2022).
3. Бех І.Д. Вибрані наукові праці. *Виховання особистості*. Том 1. Чернівці : Букрек. 2015. 840 с..
4. Базовий компонент дошкільної освіти: наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2021 р. № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doskilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення: 14.07.2024).
5. Богуш А. Мовленнєве спілкування як лінгводидактична проблема. *Лінгводидактичні засади мовленнєвого спілкування*. Одеса : ПНЦ АПН України, 2006. 307 с.
6. Голуб Н.Б. Виховний потенціал риторики як навчальної дисципліни у вищих навчальних закладах / Н.Б. Голуб. *Зб. наук. пр. науково-дослідного інституту українознавства*; за заг. ред. П. П. Кононенка. Київ, 2007. Т. XIII. С. 528–533.
7. Голуб Н. Б. Ідеал сучасного вчителя: мовно-риторичний аспект. *Вісник Житомирського державного університету*. 2007. Вип. 32. С. 132–136.
8. Зязюн І.А. Учитель у вимірах епох і цивілізацій. *Мистецтво та освіта*. 2008. № 3. С. 9–15.
9. Комунікативно-мовленнєвий супровід професійної підготовки майбутніх фахівців півдня України : колект. монографія / А.М. Богуш, Ж. Д. Горіна та ін. ; за заг. ред. А.М. Богуш; Півден. наук. центр НАПН України. Одеса : ТОВ Лерадрук, 2012. 286 с.
10. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf>. (дата звернення: 17.07.2024).
11. Курінна А.Ф. Акме-орієнтири риторичної особистості майбутнього педагога-вихователя. II Міжнародна науково-практична конференція «*Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: сьогодення і перспективи*» : Херсонський державний університет, 2020. Т. 1 № 1. С. 80–84.
12. Курінна А. Ф. Розвиток риторичної компетентності майбутніх вихователів в умовах освітніх змін: лінгвосинергетичний аспект. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2020. № 1 (34). С. 77–83.
13. Курінна А. Ф., Григоренко Г. І., Погрібняк Н. В. Формування риторичної компетентності вихователя (з досвіду роботи в закладах вищої та післядипломної педагогічної освіти). *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. Т. 2. № 76. С. 98–106.
14. Маленький оратор (розвиток лінгвориторичних умінь та навичок у дітей дошкільного віку). Видання 2-е, перероблене та доповнене / укладачі А.І Дрозд, С.В. Морозова, С.В. Чугуєнко, А.Ф. Курінна, З.П. Дорошенко. Запоріжжя : Видавництво ЗДІА, 2017. 219 с.
15. Методичні рекомендації до проведення Міжрегіонального фестивалю ораторського мистецтва «Заговори, щоб я тебе побачив». URL: https://docs.google.com/document/d/1Fwan8l8pR3wuyNtjdF5Phg9dK3iIVFFYwVnGkLN8X_c/edit. (дата звернення: 10.07.2024).
16. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика. Київ : Вища школа, 2006. 311 с.
17. Нишета В.А. Концептуальні параметри дослідно-експериментального навчання української мови в основній школі: риторичний аспект. *Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі*: збірник наукових праць (за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 23 квітня 2015 р.) / за ред. проф. К.Я. Климової. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 58–70.
18. Онуфрієнко Г.С. Лінгвокультурологічний потенціал риторики як нової навчальної дисципліни у ВНЗ України. *Зб. наук. праць. Науково-дослідного інституту українознавства*. Т. XIII. *Українська освіта у світовому просторі*. Київ, 2007. С. 521–528.
19. Пентиліук М. І. Роль тексту у формуванні риторичних умінь і навичок учнів. *Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі*: збірник наукових праць (за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 23 квітня 2015 р.) / за ред. проф. К.Я. Климової. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка. 2015. С. 8–19.
20. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика : монографія / О.А. Кучерук, Н.Б. Голуб, О.М. Горошкіна, С.О. Караман та ін.; за ред. О. А. Кучерук. Київ : КНТ, 2016. 258 с.
21. Психологія мовлення і психолінгвістика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.О. Калмикова, Г.В. Калмиков, І.М. Лапшина, Н.В. Харченко; за заг. ред. Л.О. Калмикової. Київ : Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. 245 с.
22. Сагач Г.М. Риторика: навч. посібник для студентів серед, і вищ. навч. закладів. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. 568 с.
23. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка», спеціальність 012 «Дошкільна освіта». Київ, 2019. 20 с.
24. Ткаченко Л. П. Риторика в системі професійного навчання: історія становлення навчальної дисципліни: монографія. Харків : Видавець Рожко С. Г., 2016. 428 с.
25. Kurinna A., Iliichuk L., Mamicheva O., Nesterenko T., Romanova I., & Pinchuk Y. Formation of Rhetorical Competence in University Applicants as a Necessary Factor for Successful Professional Activity. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2022. № 14(4). С. 230–242.